

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з навчальної роботи
Володимир ПАСЬКО
« 28 » 08 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ МІСЬКОГО РОЗВИТКУ**

для студентів

галузь знань **10 Природничі науки**
спеціальність **106 Географія**
освітній рівень **магістр**
освітня програма **Економічна та соціальна географія**
вид дисципліни **вибіркова**
вибірковий блок **Управління розвитком регіону та просторове планування**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2025/2026
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	6
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач:

ДЕНИСЕНКО Олена, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2025

Розробник: **Денисенко Олена Олександрівна**, кандидат географічних наук,
доцент кафедри економічної та соціальної географії

ЗАТВЕРДЖЕНО

«19» 06 2025 року

Завідувач кафедри економічної та соціальної
географії

 професор Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол № 12 від 19 червня 2025 року

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол № 7 від 27 серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії доцент Наталія КОРОГОДА

«27» 08 2025 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – вивчення підходів та положень ключових критичних теорій, концепцій та сучасних методологій у сфері урбаністики, що розглядають урбанізаційні процеси, формування, еволюцію та трансформацію місць і територій крізь призму планетарних та локальних взаємодій; посилення навичок критичного аналізу міських та урбанізованих територій у світлі підходів сучасних теорій та концепцій; розвиток навичок оцінки та обґрунтування політик і рішень у сфері планування та розвитку територій.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- Знання – основних теорій та концепцій просторової організації; чинників розвитку територій для різних просторових, інституційних, соціально-економічних контекстів; принципів та політик у сфері міського та регіонального розвитку;

- Розуміння – викликів трансформації територій різних типів – міських та урбанізованих, особливостей їх становлення, профілю, просторової організації та місця в структурі різних ієрархічних утворень (функціональних, планувальних, адміністративних);

- Вміння – аналізувати просторові об'єкти на різних ієрархічних рівнях та різні типи урбаністичних процесів; співвідносити практику їх розвитку з положеннями та підходами теорій та концепцій у сфері урбаністики та просторового розвитку;

- Навички – аналізувати динаміку та тенденції розвитку відповідних об'єктів та процесів у контексті пріоритетів регіональної та міської політики; критично оцінювати поточні процеси та потреби зміни підходів щодо регулювання, планування, формування відповідних політик.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна покликана ознайомити здобувачів з сучасними критичними теоріями та концепціями у сфері урбаністики шляхом розгляду основних концепцій, їх положень та кейсів серед українських міських та урбанізованих територій, що дозволяють проілюструвати відповідні положення. У ході розгляду теорій та концепцій висвітлюються нові підходи щодо трактування урбанізаційних процесів, прогалин усталених урбаністичних теорій та потреб в переосмисленні, як інституційного регулювання та управління, так і погляду на окремі місця та території. Окрім того, в ході курсу розглядаються сучасні методології, що змінюють погляд на міста та міську географію; дозволяють розглядати українські міські/приміські простори в контексті сучасних методологічних підходів та формування більш зважених підходів щодо їх перетворення та відновлення.

Дисципліна складається з трьох тематичних блоків. Перший – присвячений вступу до критичної міської теорії, розкриваючи критичні міські дослідження крізь призму визначення «міста», викликів планетарної урбанізації та виробництва «нової міської теорії». Другий – розкриває окремі теорії, їх положення та трактування для українського урбаністичного контексту. Третій блок

зорієнтований на відображенні сучасних методологій, що змінюють погляд на міську географію і міський розвиток.

4. Завдання навчальної дисципліни полягають у набутті здобувачам знань, вмінь і навичок щодо критичних теорій, концепцій та методологій, які передбачені освітньо-науковою програмою «Економічна та соціальна географія», зокрема:

- Сформувати знання з сучасних критичних теорій та концепцій у сфері міського розвитку, їх положень та підходів щодо визначення та трактування урбаністичних процесів (ЗК 2; ЗК 7; СК 1; СК 10);
- Посилити знання з методологій, які лежать в основі сучасного урбаністичного дискурсу про зміни міських та урбанізованих територій, їх переосмислення та ключових стейкхолдерів цього процесу (ЗК 2; ЗК 7; СК 1; СК 10; СК 11);
- Розвинути навички критичного аналізу змін міських та урбанізованих територій, чинників, що лежать в основі цих процесів, впливають на них та посилюють, а також різномірних наслідків на місцевому, міському, регіональному та інших рівнях (ЗК 2; СК 1; СК 2; СК 11);
- Посилити навички щодо аналізу місць і територій крізь призму їх формування, трансформацій та реконфігурацій, зокрема, шляхом співвіднесення з положеннями та підходами теорій та концепцій у сфері просторового розвитку, планування та інституційного регулювання (ЗК 7; СК 1; СК 10; СК 11);
- Поглибити досвід аналізу урбаністичних процесів та міських територій, розкриваючи сучасні форми їх прояву та пов'язані ризики, а також роль державних стратегій, регіональних і міських політик у цьому зв'язку (ЗК 2; ЗК 7; СК 2; СК 11);
- Розвинути навички публічного обговорення тенденцій розвитку міських та урбанізованих територій, оцінки впливів та ризиків з точки зору міського планування та управління (ЗК 2; СК 2; СК 10; СК 11).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
Знати:				
1.1	Положення основних критичних концепцій, теорій і методологій у сфері міського розвитку	Лекція, аналіз ситуації, самостійна робота	Бліц-опитування, виступ на семінарі, контрольні роботи, іспит	40%
1.2	Підходи критичних міських теорій до визначення міста і «міського»: еволюція понять			
1.3	Ключові риси сучасної урбанізації та нові типи урбанізаційних процесів			
1.4	Основні виклики міського розвитку: місце сучасних концепцій, методологій та політик			
1.5	Зв'язок між формуванням, організацією, перетворенням міських територій та концепціями, методологіями і політиками щодо міського розвитку			
Вміти:				
2.1	Застосовувати положення критичних теорій і концепцій до конкретних місць і територій	Демонстрація, аналіз ситуації, бесіда, творче завдання	Бліц-опитування, виступ на семінарі, контрольна робота, творче завдання, іспит	40%
2.2	Аналізувати перетворення міських просторів та урбанізованих територій, спираючись на положення критичних теорій та концепцій			
2.3	Пояснювати та обґрунтовувати еволюцію місць та територій, використовуючи положення критичних теорій та концепцій			
2.4	Застосовувати сучасні методології для вивчення, критичного аналізу та обґрунтування змін міських територій, розробки рішень і політик у сфері міського та регіонального розвитку			
Комунікація:				
3.1	Дискутувати щодо різних підходів та політик з організації простору, їх переваг та недоліків, спираючись на критичні теорії, концепції та методології	Демонстрація, бесіда, аналіз	Бліц-опитування, виступ на семінарі,	10%

3.2	Обґрунтовувати та аргументувати наслідки політик та рішень для подальшого розвитку міських та урбанізованих територій, спираючись на критичні теорії, концепції та методології	ситуації, творче завдання	творче завдання	
3.3	Розглядати та враховувати публічний дискурс щодо міських та урбанізованих територій, інтерпретувати його крізь призму критичних теорій, концепцій та методологій			
Автономність та відповідальність:				
4.1	Самостійно аналізувати наслідки політик та рішень, їх вплив на просторову організацію міських та урбанізованих територій	Самостійна робота, аналіз ситуації, творче завдання	Бліц- опитування, виступ на семінарі, творче завдання, іспит	10%
4.2	Застосовувати критичні теорії, концепції та методології для аналізу урбаністичних процесів, тенденцій їх розвитку та форм прояву			

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни Програмні результати навчання	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4
ПРО1. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.		+	+		+	+	+	+	+
ПРО4. Формулювати наукові гіпотези, визначати актуальні аспекти у фундаментальних і прикладних напрямках досліджень, розробляти та управляти проектами у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.	+	+	+	+	+		+		+
ПРО5. Самостійно оцінювати ключові тренди розвитку природно- і суспільно-географічних процесів для формування нових напрямів наукових досліджень.	+		+	+	+	+	+	+	

Програмні результати навчання \ Результати навчання дисципліни	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2
ПР01. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.	+	+		+	+
ПР14. Формулювати наукові гіпотези, визначати актуальні аспекти у фундаментальних і прикладних напрямках досліджень, розробляти та управляти проектами у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.	+	+	+	+	
ПР15. Самостійно оцінювати ключові тренди розвитку природно- і суспільно-географічних процесів для формування нових напрямів наукових досліджень.		+		+	+

7. Схема формування оцінки:

Досягнення запланованих результатів навчання оцінюється шляхом оцінювання в процесі семестрового навчання (виступи на семінарах, творче завдання, тематичні контрольні роботи) та завершується заліком.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці складає:

- Результати навчання 1.1-1.5 (знання) – 40%;
- Результати навчання 2.1-2.4 (вміння) – 40%;
- Результати навчання 3.1-3.3 (комунікація) – 10%;
- Результати навчання 4.1-4.2 (автономність та відповідальність) – 10%.

7.1. Форми оцінювання.

Курс складається з трьох змістових частин. Заняття проводяться у формі лекцій та семінарських занять. Завершується дисципліна іспитом.

Семестрове оцінювання: кількість балів, яку студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані під час оцінювання роботи на семінарських заняттях, виконання творчих завдань, виконання тематичних контрольних робіт.

Організація оцінювання: Робота на семінарських заняттях оцінюється по виконанню, відповідно до графіка проведення семінарських занять. Тематичні контрольні роботи проводяться у письмовій формі або у формі бліц-опитування.

Умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску до іспиту – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів кількість

(рекомендований мінімум), обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є виконання завдань за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовому форматі. Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (60% максимальної кількості балів, відведених на іспит).

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

Оцінювання за формами контролю:

Форма оцінювання	Мін. оцінка - 36	Макс. оцінка - 60
Виступи на семінарах: (оцінюється – здатність інтерпретувати перетворення міських та урбанізованих територій крізь призму підходів і положень критичних теорій, концепцій та методологій; здатність різносторонньо ілюструвати окремі проблеми для різних типів міських/приміських просторів, встановлювати об'єктивні факти та тенденції щодо їх розвитку; здатність оцінювати наслідки та пропонувати зважені рішення, враховуючи сучасні підходи)	5*4,2 бали=21 бал	5*7 балів=35 балів
Творче завдання: (оцінюється – здатність інтерпретувати положення теорій, концепцій та методологій для аналізу урбаністичних процесів, трансформації міських та урбанізованих територій, розробки відповідних політик та рішень)	6 балів	10 балів
Тематичні контрольні роботи Тестування (оцінюється – результати навчання за блоками 1.1-1.5,	9 балів	15 балів

2.1-2.4, 4.1-4.2).		
--------------------	--	--

7.2. Шкала відповідності оцінок:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою
Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№	Тема	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самост. робота
	Частина 1. Вступ до критичної міської теорії			
1	Критичні міські дослідження: вступ. Визначення міста і «міського». Місто як процес. Урбанізм і міський розвиток.	4	1	16
2	Теорія планетарної урбанізації. Стан процесів урбанізації у світі і «нові географії». Планетарна урбанізація в постсоціалістичних містах.	2	2	14
3	Виробництво «нової міської теорії». Сучасні типи урбанізаційних процесів.	2	2	16
Частина 2. Критична міська географія: ключові теорії				
4	Теорія масштабу: масштаб міста і масштабування міського простору.	4	2	16
5	Соціальне виробництво простору. Простір і місце. Дискурс про місце. Де- і ре-територіалізація.	2	1	14
6	Неоліберальний поворот та неоліберальний урбанізм. Механізми неоліберальної урбанізації.	4	2	14
	Частина 3. Методології, що змінюють погляд на міську географію і міський розвиток			
7	Компаративна методологія в урбаністичних дослідженнях. Типи порівняльних стратегій. Місце центрально- і східноєвропейських міст у виробництві урбаністичних знань.	2	1	16
8	Постколоніалізм як критична методологія. Постколоніальний урбанізм. Постколоніалізм та постсоціалізм: небажана спадщина.	4	2	15
9	Неформальність: поворот до аналізу неформальних процесів і практик у містах. Неформальність і постсоціалізм – форми прояву: практики, міська політика, планування.	4	1	14
	ВСЬОГО	28	14	135

Загальний обсяг – **180 год.**, у тому числі:

лекції – **28 год.**

семінарські заняття – **14 год.**

консультації – **3 год.**

самостійна робота – **135 год.**

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Brenner, N. (2019). *New urban spaces: Urban theory and the scale question*. Oxford University Press.
2. Cresswell, T. (2014). *Place: an introduction*. John Wiley & Sons.
3. Harding, A., & Blokland, T. (2014). *Urban theory: a critical introduction to power, cities and urbanism in the 21st century*.
4. Jonas, A. E., McCann, E., & Thomas, M. (2015). *Urban geography: a critical introduction*. John Wiley & Sons.
5. Robinson, J. (2022). *Comparative urbanism: Tactics for global urban studies*. John Wiley & Sons.

Додаткова:

1. Денисенко, О.О. (2024). Контекстуалізація та її місце в методології дослідження міст і міських територій. *Географія та туризм*, 73, 48-57.
2. Мезенцев, К. В., & Денисенко, О. О. (2018). Міста на постсоціалістичному просторі: підходи до концептуалізації та місце в урбаністичному дискурсі. *Український географічний журнал*, (4), 16-24.
3. Мезенцев, К. та ін. (2019). Неоднозначні приміські простори: тенденції та особливості зміни повсякденних практик. *Економічна та соціальна географія*, (82), 4-19.
4. Badescu, G. (2016). (Post)colonial encounters in the postsocialist city: Reshaping urban space in Sarajevo. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 98(4), 321-329.
5. Brenner, N. (2000). The urban question: Reflections on Henri Lefebvre, urban theory and the politics of scale. *International journal of urban and regional research*, 24(2), 361-378.
6. Brenner, N. (2018). Debating planetary urbanization: For an engaged pluralism. *Environment and Planning D: Society and Space*, 36(3), 570-590.
7. Brenner, N., & Schmid, C. (2015). Towards a new epistemology of the urban? *City*, 19(2-3), 151-182.
8. Chelcea, L., & Druță, O. (2016). Zombie socialism and the rise of neoliberalism in post-socialist Central and Eastern Europe. *Eurasian Geography and Economics*, 57(4-5), 521-544.
9. Dronova, O., Klyui, K., & Khomenko, D. (2021). From neoliberal practices to the participative democracy of integrated urban development: the path of residential housing in “Liko-Grad” Kyiv. *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya*, 85, 72-85.
10. Gnatiuk, O., & Melnychuk, A. (2024). Housing names to suit every taste: neoliberal place-making and toponymic commodification in Kyiv, Ukraine. *Eurasian Geography and Economics*, 65(1), 34-63.
11. Gnatiuk, O., Mezentsev, K., & Provotar, N. (2021). From the agricultural station to a luxury village? Changing and ambiguous everyday practices in the suburb of Vinnytsia (Ukraine). *Moravian Geographical Reports*, 29(3), 202-216.
12. Mezentsev, K., et al. (2019). An island of civilization in a sea of delay? Indifference and fragmentation along the rugged shorelines of Kiev’s newbuild archipelago. *Journal of Urban Affairs*, 41(5), 654-678.

13. Ouředníček, M. (2016). The relevance of “Western” theoretical concepts for investigations of the margins of post-socialist cities: the case of Prague. *Eurasian Geography and Economics*, 57(4-5), 545-564.
14. Peck, J., Theodore, N., & Brenner, N. (2009). Neoliberal urbanism: Models, moments, mutations. *SAIS Review of International Affairs*, 29(1), 49-66.
15. Polese, A. (2016). Limits of a Post-Soviet state: How informality replaces, renegotiates, and reshapes governance in contemporary Ukraine. Columbia University Press.
16. Polese, A. (2023). What is (mapping)“the art of bypassing the state” in Eurasian spaces-and beyond. *Eurasian Geography and Economics*, 64(3), 322-364.
17. Robinson, J. (2016). Comparative urbanism: New geographies and cultures of theorizing the urban. *International journal of urban and regional research*, 40(1), 187-199.
18. Rocco, R., & van Ballegooijen, J. (Eds.). (2019). The Routledge handbook on informal urbanization. Routledge.
19. Roy, A. (2005). Urban informality: Toward an epistemology of planning. *Journal of the American planning association*, 71(2), 147-158.
20. Roy, A. (2016). What is urban about critical urban theory? *Urban Geography*, 37(6), 810-823.
21. Roy, A. (2016). Who's afraid of postcolonial theory? *International journal of urban and regional research*, 40(1), 200-209.
22. Schmid, C. et al. (2018). Towards a new vocabulary of urbanisation processes: A comparative approach. *Urban Studies*, 55(1), 19-52.
23. Scott, A. J., & Storper, M. (2015). The nature of cities: The scope and limits of urban theory. *International journal of urban and regional research*, 39(1), 1-15.
24. Smith, A., & Ročková, A. (2007). Domesticating neo-liberalism: Everyday lives and the geographies of post-socialist transformations. *Geoforum*, 38(6), 1163-1178.
25. Storper, M., & Scott, A. J. (2016). Current debates in urban theory: A critical assessment. *Urban studies*, 53(6), 1114-1136.
26. Tuvikene, T. (2016). Strategies for comparative urbanism: post- socialism as a de-territorialized concept. *International Journal of Urban and Regional Research*, 40(1), 132-146.